

ΕΠΙΤΙΜΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΑΣ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω πατριαρχικὸν ἐπιτίμιον κατὰ τῆς ἀδελφοποιίας καὶ ἐπιτάσσομεν ὀλίγας σχετικὰς παρατηρήσεις. Τὸ δημοσιευόμενον ἐπιτίμιον εὐρίσκεται εἰς τοὺς Σιναϊτικὸς κώδικας 1651 φ. 20 καὶ 1605 φ. 181. Καὶ τὰ δύο ἀντίγραφα εἶναι ὅμοια καὶ ἔχουν τὰ αὐτὰ λάθη· π.χ. στ. 11 φαντάσει (ἀντί : φαντασίαι;) καὶ στ 22 ἀδελφοπιστοὶ ἀντὶ ἀδελφοποιτοί. Εἰς τρεῖς περιπτώσεις μόνον διαφέρει ὁ ἀκριβέστερος κώδιξ 1605 : στ. 29 ἔχει χρεία, ἐνῶ ὁ κώδ. 1651 χρείας, στ. 41 ἔχει ἐν ἀργίᾳ, ἐνῶ ὁ κώδ. 1651 ἀεργεῖα! στ. 38 ὁ κώδ. 1605 ἔχει τὸ παραλειπόμενον ὑπὸ τοῦ κώδ. 1651 : «ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν». Τὸ ἔγγραφο δὲν εἶναι πιθανῶς πιστὸν ἀντίγραφον τοῦ πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ γράμματος, τὸ ὁποῖον θὰ μετεχειρίσθη γλῶσσαν ἀρχαϊκωτέραν καὶ μᾶλλον ὁμοιόμορφον. Ὁ ἀντιγραφεὺς ἠθέλησεν ἔξ ὠρισμένου ἐγγράφου νὰ δημιουργήσῃ γενικὸν τύπον ἐπιτίμιον κατὰ τῆς ἀδελφοποιίας καὶ τοῦτο δεικνύει ὅτι ἡ ἀδελφοποιία ἦτο συνήθης, δι' αὐτὸ ὑπέγραψεν αὐτὸ γενικῶς «ἐπιτίμιον κατὰ τῶν παρανόμως ἀδελφοποιούντων», δι' αὐτὸ ἀφήρεσε τὴν χρονολογίαν καὶ τὰς ὑπογραφὰς τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν συνοδικῶν καὶ μόνον ἐλησμόνησε νὰ ἀφαιρέσῃ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Καρπενησίου, ὅπου εὐρίσκοντο οἱ ἐπιτιμώμενοι ἀδελφοποιητοί. Εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ τὴν γλῶσσαν μετέβαλεν ὁ ἀντιγραφεὺς καὶ διασκευαστὴς συγχρόνως — διότι τινὲς ἀνωμαλῖαι (π.χ. στ. 25 ἦτον χριστιανικὸν κυρίως καὶ ἀληθῶς καὶ πρῶτως ἀδελφοποιία ἀναφύεται . . . , στ. 48 συμφορούμενος, ἴσως ἀντὶ τοῦ συγχωρούμενος κλπ.), δὲν φαίνονται ὅτι θὰ ὑπῆρχον εἰς τὸ πρωτότυπον. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἐτήρησα τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ ἀντιγράφου, ἀφοῦ δὲν πρόκειται πλέον περὶ γνησίου ἐπισήμου ἐγγράφου.

Πότε συνετάχθη τὸ ἔγγραφο; Βεβαίως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, πιθανῶς τὸν 18^{ον} αἰῶνα, ὅτε ἐνισχύθη ἡ ἀδελφοποιία πάλιν δι' οὓς λόγους ἀναφέρομεν κατωτέρω. Τὸ ἔγγραφο καὶ ὑπὸ τὴν δημοσιευομένην διασκευὴν καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν του μορφήν εἶναι ἀνέκδοτον, καθ' ὅσον γνωρίζω. Ἡ εὕρεσις τοῦ πρωτοτύπου δὲν θὰ εἶναι διασαφητικὴ μόνον τῶν λόγων, δι' οὓς ἐξεδόθη τὸ ἐπιτίμιον κατὰ τῶν ἀδελφοποιητῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς διασκευῆς.

Κώδ. Σιν. 1651 φ. 20β (καὶ 1605 φ. 181β).

Ἐπιτίμιον κατὰ τῶν παρανόμως ἀδελφοποιούντων.

† Γινώσκετε ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἁγία καὶ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἔχει ἔθος ἴδιον, σταθερὸν τε καὶ μονιμώτατον τοιοῦτον παραλαβοῦσα ἐκ τῶν

ἀρχαίων πατέρων, τῶν διαδόχων καὶ ἰσαποστόλων, τὸ τὰς μὲν νομίμους, εὐλό- 5
 γους τε καὶ κανονικὰς διατάξεις καὶ παραδόσεις ὅπου ἐξ ἀρχῆς ἐπεκράτησαν,
 ἐπινοίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὰ ἐνεργοῦνται εἰς ὅλον τὸ χριστιανικὸν σύστημα
 καὶ πλήρωμα, τὰ τὰς παραφυλάττη καὶ τὰ τὰς συντηρῆ ἀκαινοτομήτους καὶ
 ἀπαρallάκτους, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἀείποτε, τὰ δ' ἔκφυλα, ἀσυνήθη τε
 καὶ ἀπρόσφορα νεωτερίσματα τῶν ἀτοπιμάτων, ὅσα μάλιστα ἢ ἀναισθησία καὶ 10
 χυδαιότης τῶν πολλῶν ἐφευρίσκει μὲ σφαλερὲς φαντασίαις· καὶ μὲ λογισμοὺς
 ἀνοήτους, ἐκεῖνα ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς ὡς ξένα καὶ ἀνωφελῆ καὶ ἀλλότρια τῆς
 χριστιανικῆς πολιτείας, παρευθὺς τὰ τα ἀποκρούη καὶ τὰ τα καιραργῆ διὰ τὰ
 μὴν προχωρῆ εὐκόλως κανένα βλαβερὸν καὶ ἄτοπον, ὅτι ἐκ τούτων ἀκολου-
 θοῦσι πολλάκις τὰ πλέον χειρότερα· καὶ τοῦτο ἐπενοήθη διὰ πολλὰς αἰτίας, τὸ 15
 τὰ ἀναιροῦνται δηλονότι τὰ ἀλλόκοτα. Ἐπειδὴ λοιπὸν παρασιάντες τινὲς Χρι-
 στιανοὶ ἐγγύρωιο τοῦ Καρπενησίου ἀγγέλειαν ἡμῶν ὅτι κάποιοι ἀνόητοι ἄνθρω-
 ποι ἐξ αὐτῶν ἐφαντάσθησαν μὲ στοχασμὸν μωρὸν καὶ ἄγνωστον τὰ συστήσουν
 ἀδελφοποιίαν τινὰ ἀούστατον καὶ ἕξω τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας καὶ παρα-
 δόσεως, τὴν ὅποιαν μὲ αὐτονομίαν ἐδικήν τοις ἐνεργοῦντες τὴν δι' ἐπρωδῶν 20
 τινῶν ἀνοικείων, τάχα καθ' ὁμοίωσιν τῆς κανονικῶς νομοθετηθείσης νόθεσις,
 ἐκείνης τῆς ἱερολογίας, ὀνομάζονται εἰς ὑπερ τοῦ ἄλλου ἀδελφοπιστοὶ
 πρᾶγμα ποιοῦντες παράνομον, ἀνωφελὲς μετεώρισμα καὶ ἄχρηστον τελείως
 καὶ μάταιον. Καὶ δὲν αἰσθάνονται οἱ ἀνόητοι τὰ γνωρίζουν ὅτι ἦτιον χριστια-
 νικὸν κυρίως καὶ ἀληθῶς καὶ πρώτως ἀδελφοποιία ἀναφύεται 25
 καὶ προέρχεται ἀπὸ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας, ἐξ ἧς μὲ τὴν ἐπιφοίτησιν καὶ χάριν
 τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀναγεννώμενοι καὶ εἰς τὰς τρεῖς καταδύσεις βαπτιζό-
 μενοι υἱοὶ θεοῦ κατὰ θεὸν ἐξερχόμεθα καὶ ἀδελφοὶ τελειούμεθα. Τίς λοιπὸν
 εἴτι χρεία τῆς ἄλλης καὶ πεπλανημένης ἀδελφοποιίας; ἄρα οἱ τοιοῦτοι δὲν ἀνί-
 κευται ἀληθῶς τολμηρῶς εἰς τὴν ἀληθῆ πνευματικὴν τε καὶ σωτήριον ἐκείνην 30
 ἀδελφοποιίαν, ἢ κἂν δὲν ἀκούουσι τοῦ ἱεροῦ Ἀποστόλου γράφοντος εἰς τὰ ἔθνη,
 τὰ μάθωσι τί τὸ αἷτιον ὅτι ἀδελφὸς καλεῖ πάντας; Φανερὸν ἐκ τούτων ὅτι
 ἔκτοπον εἶναι, διεστραμμένον τε καὶ παράνομον αὐτὸ τὸ ἐπινόημα, ὅπου μετέρ-
 χονται χωρὶς τὴν εἰδῆσιν καὶ προτροπὴν καὶ τὴν ἄδειαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς
 ἐξουσίας. Τούτου χάριν ἢ μειωρίτης ἡμῶν κατὰ τὴν ἀπαραίτητον περιέργειαν 35
 καὶ φροντίδα ὅπου ἔχει περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ κοινῶς συνδιασκεπασμένη καὶ δια-
 γνοῦσα τὸ βλαβερὸν καὶ ἀπαισίον τοῦ πράγματος γράφει καὶ ἀποφαίνεται
 συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν
 ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἵνα ἢ ἀσυνήθι-
 στος αὐτὴ καινοτομία ὅπου ἄρχισε τὰ ἐνεργῆται εἰς τοὺς Χριστιανούς ὡς ἄχρη- 40
 στος καὶ παράλογος εἴη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐν ἀργία παντελεῖ καὶ
 ἀπραξία, ὡς ψευδολογία τις καὶ ἀποβεβλημένη βλάβη καὶ μηκέτι τολμῆσιν
 διελεῖν τὴν τοιαύτην ἀδελφοποιίαν ὡς ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, ἱερεῖς τε ὁμοῦ καὶ
 λαϊκοί, πάντες γὰρ ἀδελφοὶ ἐσμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὅστις δ' ἂν τῶν ἱερέων

45 *τολμήσῃ εἰσέτι ἐπρωδᾶς τινας ἢ εὐχὰς ἀνοικίους ἐκφωνῆσαι περὶ τὴν τοιαύτην*
μυθώδη καὶ ἀούσιον ἀδελφοποιίαν καὶ τερατολογία, τό γε νῦν ἔχον ἀργὸς
μενέτω πάσης ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως καὶ ἐστερημένος παντὸς ἐκκλη-
σιαστικοῦ εἰσοδήματος, παρ' οὐδενὸς σ υ μ φ ο ρ ο ὄ μ ε ν ο ς ἢ συλλειτουργοῦμενος
ἢ εἰσόδημα ἐκκλησιαστικὸν παρεχόμενος ἐν ἀργίᾳ καὶ ἀφορισμῶ ἄλλῳ. Οἱ δὲ
 50 *λαϊκοὶ Χριστιανοί, ὅσοι αὐθαδῶς μὴ ὑποταχθέντες τῇ ἐκκλησιαστικῇ καὶ συν-*
οδικῇ ταύτῃ ἀποφάσει, ἀπειθεῖς φανῶσι, καὶ πάλιν μείναντες ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ
πλάνῃ ἐνεργεῖν θελήσωσι τὴν αὐτὴν ληρωδῆ ἀδελφοποιίαν, ἣν ἡ ἐκκλησία ἀπο-
στρέφεται ὡς ἐβδελυγμένην, ἀλλ' ἐμμείνωσιν ἐπὶ τῇ αὐτῇ πονηρᾷ καὶ κακῇ
συνηθείᾳ, ἀφορισμένοι εἴησαν.

Αἱ κυριώταται μελέται παρ' ἡμῖν περὶ ἀδελφοποιίας εἶναι ἡ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Ράλλη, «Περὶ ἀδελφοποιίας» εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν Ἑπετηρίδα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τ. 3 (1906 - 7) σ. 293 κέξ. καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ κ. Σ. Κυριακίδου «Ἀδελφοποιία» εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἑγκυκλοπαιδείαν. Αὐτόθι σημειοῦται καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία. Συντομώτερα εἶναι τὰ ἄρθρα ἀδελφοποιία, ἀδελφοποιητός, ἀδερφοχτός τοῦ Ἑγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ἐλευθερουδάκη. Εἰς τὰ ἀνωτέρω γεγραμμένα ὀλίγας παρατηρήσεις καὶ μαρτυρίας προσθέτω ἐνταῦθα ¹.

Τὸ ἔθιμον τῆς ἀδελφοποιίας ἐγεννήθη εἰς ἀρχαίους χρόνους καὶ ἑξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται μέχρι σήμερον. Ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων τῆς γενέσεώς του πάντως καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀλληλοβοηθείας ἐνίσχυσεν αὐτὸ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὅπως π.χ. εἰς τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας παρ' ἡμῖν, κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μεγάλου τελευταίου πολέμου παρὰ τοῖς Σέρβοις. Εἰς τοὺς νομάδας ἦτο διὰ τὸν αὐτὸν λόγον συνηθεστέρα ἡ ἀδελφοποιία, ἐνδιαφέρον δὲ χωρὶον εἶναι τὸ περὶ τῶν Σκυθῶν τοῦ Λουκιανοῦ (Τόξαρις 37), τὸ ὁποῖον συγχρόνως μᾶς ὁμιλεῖ καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς δι' αἵματος ἀδελφοποιίας: «*Ἐπειδὴν προκριθεὶς τις ἤδη φίλος ἦ, συνθῆκαι τὸ ἀπὸ τούτου καὶ ὄρκος ὁ μέγιστος, ἢ μὴν καὶ βιώσεσθαι μετ' ἀλλήλων καὶ ἀποθανεῖσθαι, ἢν δέη, ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου τὸν ἕτερον. Καὶ οὕτω ποιοῦμεν ἀφ' οὗ γὰρ ἐντεμόντες ἅπαξ τοὺς δακτύλους ἐνοσταλάξωμεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα καὶ τὰ ξίφη ἅκρα βάψαντες αἷμα ἀμφοτέροι ἐπισχόμενοι πίωμεν, οὐκ ἔστιν ὅ,τι τὸ μετὰ τοῦτο ἡμᾶς διαλύσειεν ἄν».*

Εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τὸ ἔθιμον τῆς ἀδελφοποιίας ἐγίνε συνήθες κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους, ὅτε ἐπλάσθησαν καὶ αἱ λέξεις ἀδελφοποιῶ, ἀδελφοποιία, ἀδελφοποιήσις, ἀδελφοποιητός. Ἐκ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ἄς σημειωθῶν ἐνταῦθα ὀλίγα

¹ Ἴδὲ καὶ τὰς σκέψεις περὶ ἀδελφοποιίας (Blutbrüderschaft) τοῦ W. W u n d t, Kultur und Geschichte 1920 σ. 83 κέξ.

μαρτυρίαι ἀθησαύριστοι ἢ σπανιώτεροι: Ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ὁσίου Θεοδοσίου τοῦ Συκεώτου¹: «πέισαι αὐτὸν ἀδελφοποίησιν ποιῆσαι μετ' αὐτοῦ». Ἐν τῷ Στρατηγικῷ τοῦ Κεκαυμένου σ. 49,11: «ἀδελφοποιήσεις καὶ συντεκνίας ἐπιτηδεύονται». Εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Τζέτζου (Pressel) σ. 16: «ἀδελφοποιητῶ δικαίῳ θαρροῦσαι τὸν παλαμναῖον ἐκείνον γεραίρουσι πανταχοῦ». Διὰ τὴν εὐλογίαν τῆς ἀδελφοποιίας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας συνετάχθησαν καὶ εὐχαὶ καὶ πολλὰς ἐδημοσίευσε, πλὴν τοῦ Goar, καὶ ὁ Ρῶσος Δημητρίεφσκη εἰς τὰ *Εὐχολόγια* τὰ δημοσιευθέντα τὸ 1910 εἰς τὸ Κίεβον. Οὕτω π. χ. σ. 215 δημοσιεύεται «ἀκολουθία καὶ τάξις εἰς ἀδελφοποίησιν· ὁ πρῶτος ἀδελφὸς τίθησι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ εὐαγγελίου καὶ ὁ δευτέρος ἐπάνω τῆς χειρὸς τοῦ πρώτου ἀδελφοῦ»².

Ἄδελφοποιία ἐτελεῖτο καὶ μεταξὺ νέων διαφόρων φύλων, ὅπως δεικνύει καὶ ὁ στίχος τοῦ Σαχλίκη (Συναξ. γυναικῶν ἐκδ. Krumbacher στ. 1201):

*ἄλλη δι' ἀδελφοποιητὸν
ἔχει τὸν ἀγαπητικόν.*

Ὁ αὐτὸς ὁμως στίχος δεικνύει ὅτι ἡ ἀδελφοποιία αὐτὴ ἔχασε τὴν ἀγνότητά της καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἐκκλησία ἀπηγόρευσε τὴν ἀδελφοποιίαν μάλιστα μεταξὺ μοναχῶν³. Εἰς τὸ τυπικὸν τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου⁴ λέγεται: «οὐ σχοίης μετὰ κοσμικῶν ἀδελφοποιίας ἢ συντεκνίας ὁ φυγὰς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ γάμου».

Αἱ ἀπαγορεύσεις αὐταὶ εἰς τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἔχασαν τὴν δυνάμιν των, διότι ἡ ἀδελφοποιία ἐνίσχυε τὴν ἀλληλοβοήθειαν καὶ ἀλληλεγγύην κατὰ τῶν Τούρκων καὶ δι' αὐτὸ τὸ ἔθιμον ἔλαβε πάλιν νέαν ἐπίδοσιν. Ὁ ἔξης ἐκ Κρήτης στίχος εἶναι χαρακτηριστικὸς:

βοήθα μου σκύλ' ἀδερφοχτὲ καὶ ὁ Τοῦρκος θά με φάη.

Οἱ συνδεόμενοι δι' ἀδελφοποιίας ἐβοήθουν ἀλλήλους εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων, διὰ τοῦτο δ' εὐλόγως καὶ κατὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας βαθμὸς τῶν μισουμένων ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοποιητοῦ⁵. Ὁ δι'

¹ Θεοφ. Ἰωάννου, Μνημεῖα Ἀγιολογικά 1884 σ. 481.

² Ἴδὲ τὸν πίνακα παρὰ τῷ Δημητρίεφσκη, *Εὐχολόγια* σ. 20·21, ὅπου εἰς τὰς λέξεις ἀδελφοποιία, ἀδελφοποίησις γίνεται παραπομπὴ εἰς τὰς δημοσιευομένας εὐχάς.

³ Βλ. Πάλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων τ. 5, 400 καὶ τ. 6, 126. Migne, *Patrologia Graeca* τ. 100 στ. 1064.

⁴ Ph. Meyer, *Die Haupturkunden für die geschichte der Athosklöster* σ. 113, 12.

⁵ Ὡς χαρακτηριστικὸν δι' ἡ ἀδελφοποιία ἐπέδωκε τὴν ἀλληλοβοήθειαν εἶναι καὶ τὸ γεγονός δι' ἐν Ἠλείῳ σήμερον ἀδιρφουπτοὶ λέγονται οἱ συγγενεῖς οἱ βοηθοῦντες, ὑπηρετοῦντες κατὰ τὸν γάμον τοὺς προσκεκλημένους, οἱ προσφέροντες ποτά, φαγητά. Βλ. Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου, *Λαογραφικά ἐξ Ἠλείου ἐν τῇ Λαογραφίᾳ* τ. 5 (1915) σ. 25 κέξ.

ἀδελφοποιίας σύνδεσμος κατὰ τῶν Τούρκων ἴσχυσε μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων εἰς τὴν Κρήτην (ὅπου οἱ ἀδελφοποιητοὶ ὀνομάζονται ἀδερφοχιοὶ) καὶ ἔχομεν γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10 Μαρτίου 1877¹, τὸ ὁποῖον ἐπιτιμᾷ τοὺς ἀδερφοχιοὺς καὶ τοὺς βοηθοῦντας τὸν σύνδεσμον αὐτῶν. Τὸ γράμμα πλὴν ἄλλων λέγει: «πληροφρορούμεθα ἐπισήμως ὅτι ἱερεῖς τινες ἀτιόθι διὰ προτροπῶν ἐκνόμων καὶ διαφόρων ἀπατηλῶν μέσων σχηματίζουσι μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἀδελφοποιίας ἐνισχύοντες μάλιστα αὐτὰς καὶ δι' ὄρκων ἐκ δὲ τῶν οὕτω σχηματισθειῶν ἀδελφοτήτων ὅτι ἐξεδηλώθησαν ἐπ' ἐσχάτων καὶ συμπτώματά τινα διαγωγῆς ἀντικρὺς ἀντικειμένης εἰς τὸ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὀφειλόμενον καθήκον τῆς ὑποταγῆς καὶ ὑπηκοότητος».

Ἡ τροπὴ λοιπὸν τῆς ἀδελφοποιίας κατὰ τῶν Τούρκων μᾶς ἐρμηνεύει τὸ γεγονός ὅτι παρὰ τὰς ἀπαγορεύσεις τῆς Ἐκκλησίας τὸ ἔθιμον ἐνισχύθη, δὲν διελύθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας. Καὶ τὸ ἀνωτέρω δημοσιευόμενον ἐπιτίμιον κατὰ τῶν ἰδρυτῶν ἀδελφοποιίας ἐν Καρπενησίῳ ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐσκόπουν καὶ οἱ ἐπιτιμώμενοι ἀδελφοποιητοὶ ἀντίδρασιν κατὰ τῶν Τούρκων, ἂν καὶ τοῦτο δὲν εἶναι σαφὲς ἐκ τοῦ κειμένου.

K. AMANTOS

¹ Τὸ γράμμα σφύζεται ἐν ἀντιγράφῳ καὶ εἰς τὸν Κώδ. Σιν. 2265 σ. 197.